

СТАНОВИЩЕ

Относно дисертационен труд на Светлана Велкова на тема:

**„Теоретични проблеми и експериментални подходи към
психологическото
изследване на мистичния опит”**

дисертационен труд за придобиване на научна степен ДОКТОР по
Психология-Клинична психология

Дисертационният труд на Светлана Велкова е представен на 160 страници и в структурно отношение отговаря на изискванията за този род научни разработки. Дисертацията е с обем от 160 страници и е разделена на увод, пет глави, заключение, приложение и библиография. Библиографията включва 89 източника-47 на български, 23 на английски език и 19 на руски език. В текста има 35 таблици и 4 графики. Основната теза е свързана с психологическото разбиране на мистичния опит. Темата не е разработена в нашата специализирана научна литература, макар че има достатъчно доказателства за преживяване на мистичен опит както при психично болни, така и при здрави индивиди. Велкова приема за мистично такова преживяване, което е тясно свързано с реалността, но се различава по определен начин от всекидневния живот. Имайки предвид, че темата предизвиква много дискусии, Велкова подхожда към нея изключително отговорно и прецизно.

Целта на настоящия труд е концептуален анализ на теоретичните проблеми и предлагане на експериментални подходи за изследване на мистичния опит. Не подлежи на съмнение, че в психиатрията и клиничната психология въпросът за мистичния опит е особено важен и сложен. Според Велкова „модерността изважда мистичния опит от религиозната сфера и го поставя в сферата на психопатологичното“. В тази връзка мистичният опит е изследван във взаимодействието между себerefлексивност, баланс на афекта, отвореност към нов опит и себеразвитие в психично здраве и психична болест.

Теоретичният анализ обединява в единен изследователски модел различните аспекти на мистичния опит и показва много широката осведоменост на дисертантката. Разгледани са основните възгледи за мистичното в Западната и Източната традиция, основните философски и психологични възгледи за мистичното, природата на мистичния опит. След подробното и

критично анализирани на множество теории и възгледи, Велкова стига до заключението, че с малки изключения „западната психиатрия не признава духовността и дори не допуска идеята, че съществува известна разлика между мистицизма и психозата“.

Както правилно отбелязва Велкова „това, което прави изключително трудно психологическото изследване на мистичния опит е, че мистиката действително е нещо, което се случва в душата, вътре в психиката на човека, на това, което съществува естествено в човека, по силата на нещо, което от една страна е естествено и може да се изучава с помощта и на психологията, но и по силата на нещо друго, което е външно, което не е част от психиката на субекта“.

Емпиричното изследване изяснява конкретна страна от взаимоотношенията между мистичния опит, емоционалната и социална устойчивост и възприемането на реалността на личности в психично здраве и с шизофрения. Емпиричното изследване се гради на основата на концептуалната категоризация на феноменологичните характеристики на мистичните преживявания от Уолтър Стейс и Ралф Худ.

Хипотезите и задачите на дисертационния труд на Велкова са формулирани прецизно. Изследователската батерия на емпиричното изследване включва пет методики: скала за изследване на мистичния опит на д-р Ралф Худ, отвореност към нов опит, скалата за баланс на афекта, въпросник за емоционална/социална самотност и въпросник за личностно развитие. Всички изследователски методики са подбрани адекватно на поставените цел и задачи, както и на издигнатите хипотези и са описани коректно. В изследването участват 524 лица, от които 31 с диагноза шизофрения. Статистическият анализ на данните показва, че няма статистическо значимо различие между мистичния опит и шизофрения. Резултатите от настоящото изследване показват статистически значимо различие между експерименталната извадка и нормата по отношение на айтемите, свързани с чувството за единство или свързаност с целия свят. Не се установява и статистически значимо различие между отвореност към нов опит и шизофрения. Получените резултати показват положителна корелация между субективните оценки на изследваните лица дадени по скалата за мистичен опит и отвореност към нов опит, както и между мистичен опит и емоционална самотност.

Това ми дава основание да приема за реалистична тезата, че интересът към мистиката в късната модерност е симптом за някои трансформации в съвременната култура, които са реакция на доминиращата рационалистка парадигма в нея. В този смисъл „завръщането“ на мистиката заслужава сериозно психологично изследване, както и опит за феноменологична реконструкция на този вътрешен опит.

Това е област на изследване, налагаща метафоричен и символен език, използването на методи далеч от дискурсивното и каузално мислене. При мистичния опит личността се свързва с важни аспекти на реалността, които са недостъпни за възприемане при обикновени обстоятелства.

Светлана Велкова теоретично обосновава въвеждането на две понятия - мистичен опит и върхово преживяване, които характеризират психичния феномен в различни аспекти. Тези понятия се използват за изследване на връзката между мистичния опит и отвореността към нов опит, емоционалната самотност, социалната изолация и личностното развитие при шизофрения и хора без такава диагноза.

Новост в осъщественото емпирично изследване на мистичния опит е разглеждането му като нормалпсихично явление - необходимо, възможно и желателно за личността развитие и себеактуализиране. Специално внимание е обърнато в тази връзка за разкриване на т.н. мистични проявления. Извършена е също конкретна работа по подбирането и създаването на подходящ инструментариум за изследване на функционалните особености в мистичния опит и неговото преживяване.

С нужната критичност са представени приносите на настоящия дисертационен труд. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. По темата на дисертацията Светлана Велкова има 6 публикации.

Историята на психиатрията и клиничната психология е свързано с консолидацията ѝ с философията и религията. Настоящият дисертационен труд е неопровержимо доказателство за необходимостта от всеобхватно разглеждане на психичните феномени.

Имайки предвид интердисциплинарния характер на темата, креативността при нейното разработване, високата степен на добросъвестност и прецизност при обработката и представянето на емпиричните данни, с убеденост предлагам на

Уважаемото Научно Жури да присъди на Светлана Велкова научната степен
ДОКТОР по психология-Клинична психология.

07.05.2018г.

Подпис:.....
(проф. д.пс.н. Ваня Матанова)